

УКРАЇНСЬКІ ГАЗЕТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ ІВАНА ОГІЄНКА (МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА)

Стаття присвячена основним віхам життя Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Матеріал базується на публікаціях газетних видань Відділу газетних фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Ключові слова: газета, Іван Огієнко, митрополит Іларіон, публікація.

Постаті Івана Івановича Огієнка (митрополита Іларіона) присвячені наукові праці істориків, мовознавців, теологів, видавців, педагогів тощо. На нашу думку, важливим доповненням до джерельної бази дослідження життя і діяльності нашого співвітчизника є таке своєрідне і багатопланове історичне джерело як газетна періодика. Офіційні публікації, замітки, телеграми, проповіді, звернення, витяги з наукових монографій, статті та спогади сучасників, опубліковані на сторінках газет, дають змогу розглянути постать видатного українця в динаміці з розвитком української громадської думки, зміни політичної та економічної структури суспільства.

У статті використано матеріали газетних видань, що зберігаються у Відділі газетних фондів (ВГФ) Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (НБУВ): проаналізовано публікації, що виходили як за життя, так і після смерті митрополита; відібрано найбільш значимі матеріали, що подають різнобічне уявлення про постать видатного українця.

Слід зазначити, що перші літературні спроби Івана Огієнка – на той час студента Київського університету, співпадають з періодом виборювання підросійським українством права на пресо- й книговидавничу діяльність рідною мовою. Пресовим пристанищем захопленого проукраїнськими ідеями Івана Огієнка стала щоденна україномовна газета «Громадська думка», що почала виходити у Києві з 31 грудня 1905 року і зобов'язувалася давати «щоденний огляд життя політичного, громадського, економічного і літературного на Україні, в Росії й по чужих землях; звістки про світові події; поезії й оповідання, наукові фейлетони тощо» [8].

Перша невеличка замітка Івана Огієнка опублікована на сторінках «Громадської думки» 20 січня 1906 року в рубриці «Дописи». Вона має назву «Містечко Брусилів» і містить в собі інформацію про кількість населення в місті, матеріальне становище селян, зокрема багато уваги автор приділив земельному питанню: «...багацько є землі навкруги Брусилова, дуже багацько, але більша половина брусилівських селян землі зовсім не має...» [44]. У статті відчувається співчутливе ставлення автора до своїх односельців. Дана замітка підписана псевдонімом Іван Руцька. Автор продовжив селянську тему і в наступних номерах «Громадської думки», де він розповідає про селян, які почали читати газету «Києвлянин», про думки селян щодо Маніфесту 17 жовтня, але все одно повертається до проблеми безземелля, оскільки вона як була, так і залишилася актуальною [45; 46].

Цікавою є стаття Івана Огієнка «Темні селяне і «жиди». Автор наголошує, що ця тема ще не порушувалася на сторінках «Громадської думки», і він буде першим, хто розповість про ставлення селян до євреїв, оскільки для нього це дуже цікаве питання, питання історичне. Наводить багато прикладів ганебного ставлення до євреїв, закликає бути людянішими і сподівається, що із

зростанням освіти на селі стане зрозуміло, що всі «...люде й пани, й селяни, й жида – рівні не тільки у Бога, але й на землі...» [51].

Як справжній українець, Іван Огієнко не міг не відгукнутися на відзначення роковин з дня смерті Т.Г. Шевченка. У статті-посвяті, що була надрукована на сторінках «Громадської думки», він підкреслив prorочий та бунтівний напрямок творчого доробку Кобзаря, проаналізував вплив Великого Українця на розвиток української культури та національної самосвідомості майбутніх поколінь [34]. Пізніше на шпальтах газети «Рада» була надрукована ще одна цікава стаття Івана Огієнка «Шевченко на селі» [38]. Над шевченкіану І. Огієнко працював упродовж усього життя: досліджував шевченкові рукописи, вивчав Шевченка як творця української літературної мови, пояснював релігійність Тараса Григоровича. Завершив шевченкіану Іван Огієнко у Канаді. До 100-річчя з дня смерті Кобзаря Владика систематизував дослідження в рукописній книзі «Тарас Шевченко», видання якої здійснено у 2002 році.

Як поет І. Огієнко під псевдонімом Іван Рулька на шпальтах «Громадської думки» вперше опублікувався з віршем «Не питай!...» [49], наскрізь пронизаним гірким болем за рідний край. Поетичні твори, що культивують почуття національної самоповаги («Не вірю» [48], «О краю мій милий» [50], «Могутній орел» [47], «Доволі» [43]), надруковані у подальших номерах газети.

30 червня 1906 року на сторінках часопису надрукована стаття «Забастовочний рух» (з Радомиського та Сквирського повітів). У ній Іван Огієнко описує місяць, в яких пройшли бунти. «Нарешті наш народ став підійматися з колін і вимагати для себе кращої долі. Селяни відмовляються йти до панів жати, косити, якщо не будуть покращені умови їхньої праці і життя». Бунти пройшли у селах Озеряни, Костовці, Соловівка, Приворогтя, Дивин, Кочеров, Морозівка, Лазарівка під гаслом: «Давай вже терпить! Давай дурно працювати на своїх павуків! Це тільки цвітки, а плоди будуть потім...». Тема страйкового руху продовжується у наступних номерах часопису [24].

Під час виборів до Державної думи в «Громадській Думці» на перший план вийшли публікації парламентської тематики, час від часу друкувалися замітки про зустрічі з українськими членами Думи. Інтерв'ю з послом А.Ф. Грабовецьким Іван Огієнко подав у статтях «У посла А.Ф. Грабовецького» [35] та «Розмова з б. депутатом А. Грабовецьким» [33]. Політичні зміни, що призвели до розпуску Думи, були охарактеризовані Іваном Огієнком у повідомленні «Думи немає» [23].

У статті «Газета на селі» [21], надрукованій у «Громадській Думці» 1 серпня 1906 року, Іван Огієнко описує нові українські видання, підкреслює збільшення їх впливу на читачку аудиторію, дає негативну оцінку газетам «Киевлянини», «Правда Божья», «Світова зірниця», «Сельский вестник». Редколегія «Громадської Думки» в замітці «Од редакції» не погоджується з поглядами І. Огієнка і дає свою оцінку вищезгаданим виданням [40].

Оскільки «Громадська думка» в серпні 1906 р. припинила своє існування, правонаступницею газети стає «Рада». Та незмінним залишається напрямком статей Івана Огієнка. Так, про зростання самосвідомості селян (особливо сільської молоді), зміни щодо релігійних обрядів, духовенства описано в статтях «Молоде й старе покоління на селі» [27], «Про сільських учителів» [31], «Юридична поміч селянам» [39] та оповіданні «На щедрий вечір» [28]. Мовному питанню присвячені статті «Вчимося рідної мови» [20], «Українська філологічна наука за минулий 1909 р.» [37], «Українська граматична література» [36], «Нариси духовного життя наших селян» [29]. Непростою та полеміч-

ною виявилася співпраця Івана Огієнка, на той час приват-доцента Київського університету Святого Володимира, з газетою, що вже виходила під назвою «Нова рада» і позиціонувала себе як «газета політична, економічна й літературна». Так, наприклад, з рецензією на книгу Івана Огієнка «Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу» виступив журналіст і філолог, міністр освіти в останньому уряді гетьмана П.П. Скоропадського (листопад 1918) Володимир Науменко. «Як не треба викладати історію української культури» – сама назва критичної статті зазвучала як вирок курсу лекцій з історії української культури, запропонованому Іваном Огієнком. Автора було звинувачено в рекламно-панегиристичному підході до викладу історії української культури та бездоказовості історичних фактів [18].

Про активну громадську діяльність Івана Огієнка свідчать часописи, що друкувалися на початку ХХ століття у місті Кам'янець-Подільський. 24 березня 1918 року «Голос Подольской Церкви» повідомив, що на надзвичайному засіданні Кам'янецької міської думи було вирішено питання про відкриття у місті Державного Українського Університету. Часопис сповістив: «...на днях повинна прибути із Києва комісія, яка складається із професорів київських університетів, для огляду приміщень і рішення питань про те, які факультети можна буде відкрити. Члени Думи сподіваються, що дана подія буде сприяти розвитку культурних сил у Кам'янці» [30]. Заплановано відкрити історико-філологічний, юридичний, фізико-математичний та, за прикладом західних університетів, богословський факультети. Згодом, у цій же газеті з'являється невелика замітка професора І. Огієнка «Вступ до Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету», в якій зазначається, що з 1 липня 1918 року у Кам'янці-Подільському відкрито історико-філологічний та фізико-математичний факультети державного українського університету. Особи, які «бажають вступити студентами цього університету, подають прохання ректорові, додаючи документи». Рада директорів Київського народного університету вибрала професора І.І. Огієнка ректором майбутнього університету у Кам'янці [9].

У грудні 1918 року після відновлення Української Народної Республіки (УНР) уряд Директорії запропонував Івану Огієнку посаду міністра освіти. Професор після тривалих вагань переїжджає до Києва, але залишає за собою посаду ректора Кам'янець-Подільського державного українського університету. Незважаючи на те, що Міністерство освіти проіснувало недовго (усього місяць), міністром освіти було прийнято декілька важливих рішень щодо «українізації» навчального процесу по всій державі». Слід зазначити, що газети як джерело розповсюдження інформації відгукнулися на ці зміни, у тому числі й газета «Вістник Української Народної Республіки». Від 20 липня 1919 року в «офіційному відділі» часопису опубліковано цілу низку наказів про призначення та звільнення чиновників за підписом міністра освіти професора Івана Івановича Огієнка. Також був надрукований наказ про затвердження української мови як державної: «Законом Української Народної Республіки від 1 січня 1919 року державною мовою на Україні визнано мову українську, тому викладовою мовою по всіх школах України: вищих, середніх та нижчих повинна бути мова українська. Наказую, аби з дня оголошення цього наказу всі навчителі, що володіють українською мовою по всіх школах вищих, середніх і нижчих почали викладати своїх лекцій українською мовою» [7].

Військові дії, від яких потерпав Кам'янець-Подільський, несли в собі смерть, голод, людські страждання. Все це не могло залишитися поза увагою такої людини, як Іван Огієнко. У 1919 році він створює і очолює Український Червоний

Хрест. Уявлення про специфіку діяльності І. Огієнка на посаді Голови Кам'янець-Подільського Комітету Українського Червоного Хреста час від часу подають замітки, що з'являються на шпальтах часописів Кам'яння-Подільського. Так, 2 липня 1919 року газета «Подольський край» опублікувала звернення І. Огієнка до української громади. Автор закликає громадян «незалежно від їх національності, прийти на допомогу пораненим і покаліченим, вдовам і сиротам, вірним синам, що борються за волю рідного краю, за самостійну незалежну Україну» [22]. 22 липня 1919 року у «Вістнику УНР» надруковано акт про кількість грошей, зібраних на користь Українського Червоного Хреста. Чистого прибутку – 104.423 карб. 62 коп. Гроші були зібрані «від вистав і буфету, від гулянок на міському бульварі, карнавального та тарілочного зборів». Акт був завірений підписом Голови управи, ректора Кам'янець-Подільського університету професора І. Огієнка [6]. Наказом Директорії УНР від 15 вересня 1919 року Івана Огієнка було призначено Міністром культур із залишенням на посаді ректора університету.

У листопаді 1919 року на сторінках газет з'являються накази І. Огієнка як Головноуповноваженого Уряду УНР (наказ військовим частинам, що зайшли у Кам'янець-Подільський, подати відомості про майно та особовий склад, про звільнення Навроцького Спиридона з посади керуючого Поштовим Департаментом Міністерства Пошт і Телеграфів тощо).

1920 року Іван Огієнко поселився в містечку Винники, де проживав до 1924 року. У 1924-1926 роках професор читав лекції з української мови та літератури в учительській семінарії у Львові, свої думки щодо чистоти і правильності української мови, особливостей викладання церковно-слов'янської мови та збереження українських традицій оприлюднював на сторінках газети «Діло» [32].

У 1926 році Івана Огієнка запросили викладати церковно-слов'янську мову й кириличну палеографію на кафедрі православно-богословського відділу Варшавського університету. Опинившись в еміграції, І. Огієнко продовжує працювати на ниві науки і літератури. У Польщі він видає журнали і книжки, співпрацює з «Краківськими вістями» – найвпливовішим українським щоденником, що друкувався в «Українському видавництві» під час Другої світової війни [25]. Переломною подією в історії Української Православної Церкви газета назвала визнання професора доктора Івана Огієнка кандидатом на Холмського єпископа. Стаття, що принесла православним вірянам цю звістку, була надрукована 27 вересня 1940 року на першій сторінці видання [41]. Про діяльність І. Огієнка на церковних теренах у сані архієпископа детально розповідається в статті «Архієпископ Іларіон у Кракові», надрукованій на шпальтах «Краківських вістей» 4 лютого 1941 р. [1].

З-під пера Івана Огієнка виходять науково-популярні твори: «Дохристиянські вірування українського народу», «Українська церква і наша культура», «Слово про Ігорів похід», «Українська літературна мова» тощо; художні твори: поеми «Марія Єгипетська», «На голготі», «Прометей», драматичні поеми: «В обіймах стражданнях», «Каїн», «Авель»; збірники «Легенди світу», «Щастя», «Бог у природі», «Піснопіння моєї душі». Список цих праць І. Огієнко періодично подавав до газет «Новий час», «Українські вісті», «Нові дні» [19].

30 квітня 1945 р. Огієнко був змушений емігрувати до Швейцарії, а 19 вересня 1947 р. – до Канади. 8 серпня 1951 р. митрополита Іларіона обрали Предстоятелем Української Греко-Православної Церкви Канади (УГПЦ) на спеціально для цього скликаному соборі у Вінніпезі. УГПЦ в Канаді з хвилини обрання митрополита означила себе митрополією та розпочала нову добу своєї діяльності.

Подальше життя Івана Огієнка тісно пов'язане з офіційним органом Української Православної Церкви у Канаді – вінніпезькою газетою «Вісник = The

Herald», перший номер якої вийшов у 1924 році. Діяльність видавців та авторів часопису спрямована на об'єднання українських церков під егідою Української Православної Церкви, відродження національної самосвідомості українців, поширення освіти та катехизація населення, місійність.

З цією метою на сторінках вісника друкуються огляди поточних подій життя Української Греко-Православної Церкви в Канаді та за кордоном, дослідження з історії та культури українства, богословські роздуми, апологетичні твори. Окрему групу складають публікації, що висвітлюють різноманітні аспекти історії об'єднаної церкви українських православних церков.

Тож не дивно, що саме постаті митрополита Іларіона як Учителя Української Греко-Православної Церкви, мовознавця, автора першого наукового перекладу Біблії на українську мову, місіонера за покликанням, богослова, «усамітненого релігійного мрійника», починаючи з 1951 року і до сьогоднішня приділяють увагу перші шпальти часопису [16; 52].

Підкреслюючи великий «дар Митрополита Іларіона в богословську скарбницю Православної Церкви», газета зазначає, що вперше спроби пера студента історико-філологічного факультету Святого Володимира в Києві Івана Огієнка на богословському поприщі розпочалися у 1907 р. при написанні монографії про Іоаннікія Галятовського – найвизначнішого українського православного проповідника XVII ст. та автора першого українського підручника гомілетики. Замилуваний старою українською богословською літературою, що відтворювала дух епохи, в якій жив і писав Іоаннікій Галятовський, вивченням книжкової мови українців, міжнародного впливу на історію Української Церкви, історію і теорію гомілетики, канонів, догматів, свою працю майбутній митрополит почав писати за два роки до закінчення університету.

Вищезгадана монографія Івана Огієнка, зазначає вісник, залишилася ненадрукованою. Не зберігся і текст його дипломної праці «Ключ розуміння Іоаннікія Галятовського», що була закінчена у 1909 році [53].

Орган Православної Церкви в Канаді робить висновок, що саме митрополит Іларіон відродив богословську науку українців, своїми власними працями створив чергову епоху розвитку науково-теологічної думки в історії українського народу. Часопис класифікує богословський доробок митрополита «на основі двох принципів: за принципом тематичного обсягу та за принципом характеру учительної мети». У першому випадку його науково-богословські твори діляться на універсальні й національні. У другому – науково-дослідні та популярні [56].

Як зазначає редакційний колектив газети «Вісник = The Herald», найціннішим науково-богословським твором універсального характеру треба вважати історико-канонічну монографію «Поділ Єдиної Церкви Христової і перші спроби її поєднання», над якою митрополит Іларіон майже безперервно працював сім років (1945-1952). У своєму богословському доробку Владика вперше в історії українсько-богословської думки ґрунтовно проаналізував юрисдикційну структуру Церкви Христової до поділу на Східну і Західну (тобто до 1054 року) [55].

Серед науково-богословських праць Владики, теми яких становлять собою національні аспекти Церкви українського народу, перш за все треба виокремити його історіографічні праці. Митрополит Іларіон ґрунтовно дослідив окремі періоди історії Української Церкви, беручи до уваги різні аспекти даної епохи в Україні (релігійні, політичні, культурні, економічні тощо). Доказом кропіткого дослідження Владикою історичних джерел є науковий доробок про наслідки повстання Хмельницького в справах віри та забезпечення православ-

ної віри в договорах «Духовенство і Церква за Богдана Хмельницького», що був надрукований у віснику в 1955 році [42].

Підкреслюючи, що саме Іван Огієнко першим поставив, сформулював та обґрунтував у своїй доповіді на тему «Відродження Української Церкви», виголошеній на Всеукраїнському Церковному Соборі в Києві 13 січня 1918 року, вимогу відродження Української Церкви на юридичній основі автокефалії, часопис «Вісник = The Herald» називає Владику учителем нової епохи відродження української церкви [17].

Про глибоке розуміння майбутнім митрополитом свого місійного покликання свідчить той факт, що саме професор Іван Огієнко очолив рух за українізацію богослужбової мови. Тим не менш, коли православні віряни Холмщини та Підляшшя масово зажаляли, щоб для Святої Літургії була їм залишена церковно-слов'янська мова, бо вона «звучала їм урочисто і небуденно», він, будучи на той час Архієпископом Холмсько-Підляським (1941 р.), не вагаючись, благословив це рішення.

На шпальтах газети «Вісник = The Herald» неодноразово наголошується на винятковій ролі професора Огієнка як звершителя другого в історії української церкви (і першого наукового) перекладу Біблії. Саме переклад Івана Огієнка, як зазначає редакція часопису, вирізняється трьома важливими прикметами: якістю українських мовних заходів, ритмічністю речень та точністю значень. Владика Іларіон мав дар навіть особливо складні думки висловлювати зрозумілим способом, не порушуючи при цьому маєстат біблійного стилю. Як автор першого завершеного наукового перекладу Святого Письма на українську мову, Владика Іларіон отримав звання Почесного Члена Біблійного Британського і Закордонного Товариства. Мета перекладу мала виключно місійний характер: щоб українці, які вихали за межі своєї Батьківщини, змогли читати Святе Письмо рідною мовою [42].

Про широку географію місійної діяльності Владика свідчать назви офіційних заміток про архиєрейські візитації Впреосвященного Владика митрополита Іларіона: «Владика Митрополит Іларіон у Монреалі», «Храмове свято в катедрі Святого Івана Хрестителя в Едмонтоні», «Візитація Митрополита Іларіона в Українській Православній Громаді Святої Трійці у Ванкувері, Б. К.» [5], «Величний храм в Йорктоні, Саскачеван» [3], «Блаженніший Митрополит Іларіон на сході Канади» [2].

У статті «Творімо місійний фонд», опублікованій 1 жовтня 1960 року у часописі «Вісник = The Herald», Владика наголосив, що Православна Церква в Канаді знаходиться в особливих «умовинах свого життя і праці для українського народу», тому «нам усім треба бути і надто чуйними, і надто ревними, щоб наша Свята Церква змогла охопити під свої матірні крила справді весь наш український народ» [12].

Велику увагу приділяв митрополит Іларіон належному вихованню молодого покоління. У своїй доповіді на Дванадцятому Соборі УГПЦ, що відбувся у липні 1960 року в Канаді, Високопреосвященніший Владика митрополит Іларіон підніс велику виховну роль молодіжних організацій, а зокрема Союзу Української Молоді Канади та запропонував духовенству належно опікуватися цією організацією як одним із важливих чинників релігійно-національного виховання молоді [4].

Кожний виступ, настанова, проповідь Владика мали прикладно-повчальне забарвлення. Так, на єпархіальному з'їзді Західної єпархії УГПЦ митрополит Іларіон проголосив настанову «Як треба нам, православним українцям працювати». Доповідь почалася з великих гетьманів України: Богдана Хмельницького, його сина – Тимоша Хмельницького та Івана Мазепи. Митрополит порадив відкидати незгоди,

зазнайство і дрібничковість, яка б вона не була, а прямувати до великого та жити в любові і згоді. А у проповіді «Сумління», що була надрукована на сторінках вісника вже після смерті митрополита 1 вересня 1972 року, підкреслено: «Совість вироблюється: 1) Від довголітнього оточення, від виховання в родині. 2) Від освіти – школа. 3) Від прикладів, які бачимо кругом: в родині, в громаді, в державі» [11].

У працях Владики «Наука про Святу Літургію» [10], «Шануймо своє рідне» [15], «Хресне знамення» [14] тощо, уривки з яких були вміщені у номерах часопису, пояснювалося значення церковних богослужб, висвітлювалися невідомі моменти історії Української Православної Церкви, наводилися приклади належного готування священнослужителів до достойної відправи Божественної Літургії і до Причастя Божественних Христових Таїн та правильного поведіння мирян у храмі.

Світова організація ЮНЕСКО проголосила 1997 р. – Роком Івана Огієнка. Відзначаючи цю подію «Вісник = The Herald» протягом року поміщав матеріали з життя та діяльності Великого Митрополита.

Постаті Івана Огієнка присвячено ряд публікацій істориків та журналістів І. Братуся, В. Медвідя, М. Остерської, І. Пасенка, С. Пультера, Д. Степовика, В. Шпака тощо, надрукованих у часописах України після 1991 р.

Таким чином, газетні публікації, присвячені різним аспектам життя та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона), представляють значний інтерес та мають особливу цінність, оскільки дозволяють глянути на багато подій очима як сучасників видатного українського громадського та церковного діяча, так і вітчизняних та закордонних авторів сьогодення. У контексті сучасності газетні публікації виступають як наративне історичне джерело вартісної інформації.

Список використаних джерел:

1. Архиепископ Иларион у Кракові // Краківські вісті. – Краків, 1941. – 4 лют. – С. 3.
2. Блаженніший Митрополит Іларіон на сході Канади // «Вісник=TheHerald. – Вінніпег, 1966. – 15 січ. – С. 9.
3. Величний храм в Йорктоні, Саскачеван // «Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1970. – 1 жовт. – С. 11.
4. Відбувся дванадцятий собор У.Г.П.Ц. в Канаді // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1960. – 15 лип. – С. 1, 2.
5. Візитація Митрополита Іларіона в Українській Православній Громаді Св. Трійці у Ванкувері, Б. К. // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1961. – 1 груд. – С. 12.
6. Вісник УНР (Урядова частина). – Кам'янець на Поділля, 1919. – 22 лип.
7. Вісник УНР (Урядова частина). – Кам'янець на Поділля, 1919. – 5 жовт.
8. Громадська думка. – Київ, 1905. – 31 груд. – С. 1.
9. Л.В. Історія заснування Університету в Кам'янці / Л.В. // Україна. – Кам'янець, 1919. – 22 жовт. – С. 1, 2.
10. Митрополит Іларіон. Наука про Святу Літургію 1629 р. / Іларіон (Митрополит) // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1961. – 1 верес. – С. 1.
11. Митрополит Іларіон. Сумління / Іларіон (Митрополит) // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1972. – 1 верес. – С. 7.
12. Митрополит Іларіон. Творимо місійний фонд / Іларіон (Митрополит) // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1960. – 1 жовт. – С. 7.
13. Митрополит Іларіон. Усі ставаймо до творчої праці на Божій ниві / Іларіон (Митрополит) // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1971. – 1-15 серп. – С. 8, 9.
14. Митрополит Іларіон. Хресне знамення / Іларіон (Митрополит) // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 2003. – 15 черв. – С. 13; 15 лип. – С. 19; 15 верес. – С. 15; 15 жовт. – С. 17; 15 листоп. – С. 17.

15. Митрополит Іларіон Шануймо своє рідне / Іларіон (Митрополит) // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1970. – 1 груд. – С. 6, 7; 15 груд. – С. 8, 9.
16. Міненко Т. Влада не втримається на видумках / протопревітер Тимофій Міненко // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1972. – 30 верес. – С. 9.
17. Монументальна праця Митрополита Іларіона // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1970. – 15 жовт. – С. 11.
18. Науменко В. Як не треба викладати історію української культури / В. Науменко // Нова Рада. – К., 1918. – 23 берез. – С. 2.
19. Нові дні. – Зальцбург, 1947. – 2 берез. – С. 4.
20. Огієнко І. Вчімося рідної мови / Іван Огієнко // Рада. – К., 1909. – 14 верес. – С. 1; 15 верес. – С. 2; 17 верес. – С. 1; 19 верес. – С. 1, 2.
21. Огієнко І. Газета на селі / І. Огієнко // Громадська думка. – К., 1906. – 1 серп. – С. 1, 2; 2 серп. – С. 1.
22. Огієнко І. До української громади / Іван Огієнко // Подольський край. – Каменец-Подольський, 1919. – 2 июля. – С. 2.
23. Огієнко І. Думи немає / І. Огієнко // Громадська думка. – К., 1906. – 25 лип. – С. 3.
24. Огієнко І. Забастовочний рух / І. Огієнко // Громадська думка. – Київ, 1906. – 30 черв. – С. 2.
25. Огієнко І. Кутко мови / І. Огієнко // Краківські вісті. – Краків, 1942. – 12 лют. – С. 4.
26. Огієнко І. Літопис забастовочного руху / І. Огієнко // Громадська думка. – К., 1906. – 6 лип. – С. 3; 16 лип. – С. 3; 21 лип. – С. 3.
27. Огієнко І. Молоде й старе покоління на селі / Іван Огієнко // Рада. – К., 1906. – 27 жовт. – С. 2.
28. Огієнко І. На щедрий вечір / Іван Огієнко // Рада. – К., 1908. – 5 янв. – С. 2, 3.
29. Огієнко І. Нариси з духовного життя наших селян / Іван Огієнко // Рада. – К., 1909. – 22 квіт. – С. 2.
30. Огієнко І. Открытіє университета в городе Каменце / Іван Огієнко // Голос Подольської церкви. – Каменец-Подольський, 1918. – 24 марта. – С. 4.
31. Огієнко І. Про сільських учителів / Іван Огієнко // Рада. – К., 1907. – 23 лют. – С. 2.
32. Огієнко І. Рідна традиція і мова / Іван Огієнко // Діло. – Львів, 1925. – 31 січ. – С. 4.
33. Огієнко І. Розмова з б. депутатом А. Грабовецьким / Іван Огієнко // Громадська думка. – К., 1906. – 17 серп. – С. 2, 3.
34. Огієнко І. Т.Г. Шевченко. Сорок п'яти роковини (1861-1906) / Іван Огієнко // Громадська думка. – К., 1906. – 26 лют. – С. 3, 4.
35. Огієнко І. У посла А.Ф. Грабовецького / Іван Огієнко // Громадська думка. – К., 1906. – 9 лип. – С. 2, 3.
36. Огієнко І. Українська граматична література / Іван Огієнко // Рада. – К., 1908. – 12 фебр. – С. 2, 3; 13 фебр. – С. 2.
37. Огієнко І. Українська філологічна наука за минулий 1909 р. / Іван Огієнко // Рада. – К., 1910. – 26 січ. – С. 1, 2.
38. Огієнко І. Шевченко на селі / Іван Огієнко // Рада. – К., 1909. – 11 берез. – С. 1, 2.
39. Огієнко І. Юридична поміч селянам / Іван Огієнко // Рада. – К., 1908. – 19 сент. – С. 1.
40. Од редакції // Громадська думка. – К., 1906. – 3 серп. – С. 2.
41. Переломова подія в історії Української Православної Церкви // Краківські вісті. – Краків, 1940. – 27 квіт. – С. 1, 2.
42. Похорон Митрополита Іларіона // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1972. – 29 берез. – С. 3-16.
43. Руцька І. Доволі / І. Руцька // Громадська думка. – К., 1906. – 1 трав. – С. 2.
44. Руцька І. М. Брусилів / Іван Руцька // Громадська думка. – К., 1906. – 13 лют. – С. 4.
45. Руцька І. Містечко Брусилів / І. Руцька // Громадська думка. – Київ, 1906. – 6 лют. – С. 4; 28 лют. – С. 4.
46. Руцька І. Містечко Брусилів, Київської губернії / Руцька Іван // Громадська думка. – К., 1906. – 4 берез. – С. 4; М. Брусилів. – 13 лют. – С. 4.
47. Руцька І. Могутній орел / І. Руцька // Громадська думка. – Київ, 1906. – 20 квіт. – С. 2.

48. Руцька І. Не вірю / Іван Руцька // Громадська думка. – К., 1906. – 2 квіт. – С. 2.
49. Руцька І. Не питай / І. Руцька // Громадська думка. – К., 1906. – 18 берез. – С. 2.
50. Руцька І. О, краю мій милий / Іван Руцька // Громадська думка. – К., 1906. – 6 квіт. – С. 2.
51. Руцька І. Темні селяне і «жиди» / Іван Руцька // Громадська думка. – К., 1906. – 22 лют. – С. 3.
52. Слово Митрополита Іларіона про Українську Церкву // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1971. – 1 черв. – С. 4.
53. Усопшому Митрополиту Іларіону у пам'ять на Віки Вічні // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1972. – 15 квіт. – С. 2.
54. Хом'як О. Третій єпархіальний з'їзд Західної Єпархії в Едмонтоні / О. Хом'як // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 1961. – 15 жовт. – С. 8.
55. Historical highlights of the Ukrainian Orthodox Church of Canada – 85 years of service // Вісник = The Herald. – Вінніпег, 2003. – 15 aug. – С. 8, 9.
56. Metropolitan Ilarion (Ohienko) on the 25th anniversary of his passing // Вісник = The Herald. – Winnipeg, 1997. – March 15. – С. 1.

This article deals with the main life stakes of the I. Ohienko (Metropolitan Ilarion). The research is based on publications of newspapers of the National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky.

Key words: *I. Ohienko, Metropolitan Ilarion, newspaper, publications.*

Отримано: 14.02.2015

УДК 902(477.43)(092):027.7(477.43)

В. А. Гуцал,

м. Кам'янець-Подільський

І. С. ВІНОКУР – ТУРБОТА ПРО БІБЛІОТЕЧНІ СПРАВИ

У статті розповідається про діяльність професора Кам'янець-Подільського державного педінституту І.С. Винокура, яка була спрямована на покращення роботи вузівської бібліотеки завдяки розширенню книжкового наукового фонду археологічною літературою. Зокрема мова йде про придбання і перевезення у Кам'янець-Подільський частини бібліотеки відомого лєнінградського археолога та історика М.І. Артамонова. Подається коротка характеристика цих книг.

Ключові слова: *І.С. Винокур, М.І. Артамонов, бібліотека, монографія, науковий збірник, археологія.*

Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка наближається до свого столітнього ювілею [52, с.289]. За цей час вона зазнала чимало змін та реорганізацій. Про особливості її становлення та розвитку, про діяльність бібліотечних підрозділів та формування книжкових фондів неодноразово йшлося на сторінках наукових видань, періодики тощо. До цієї теми зверталися І. Сливка [118], В. Геринович [29], С. Сірополько [111], О. Пащенко [97], А. Копилов [65], О. Завальнюк [52; 53], В. Лозовий [72], В. Ляхощкий [75], В. Прокопчук [105] та ін. Проте, мало хто доторкався ролі у цих процесах окремих викладачів – невтомних організаторів та подвижників університетської науки. Зокрема йдеться про діяльність на цій ниві відомого українського археолога, доктор історичних наук, професора, завідуючого кафедрою історії народів Росії і археології тодішнього Кам'янець-Подільського державного педінституту Іона Срулевича (Ізраїлевича) Винокура.